

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО, МЕЖДУНАРОДНИ
ОТНОШЕНИЯ И ПРАВО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ“

Владимир Петров Вълев

АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ НА ПРОСТРАНСТВОТО НА СВОБОДА,
СИГУРНОСТ И ПРАВОСЪДИЕ

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в област на висше образование 3. Стопански, социални и правни науки,
професионално направление, 3.6. Право, докторска програма „Международно
право и международни отношения“

Научен ръководител:

Проф. д-р Жасмин Николова Попова-Генова

гр. Пловдив, 2018 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита от катедра „Международно право, международни отношения и право на Европейския съюз“ на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, на 18 април 2018г.

Докторантът е зачислен като задочен докторант катедра „Международно право, междунородни отношения и прави на Европейския съюз“ на Юридическия факултет на Пловдивския Университет със Заповед № Рзз -527/ 11.02.2014 г. Със заповед № Рзз -1430/ 30.03.2018 г. докторантът е отчислен с право на защита, считано от 01.03.2018г., поради успешно завършил курс на обучение и изтекъл срок на докторантурата.

Изследванията по дисертационния труд са реализирани както в Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“, така и в Центъра по юридически науки /Centro de Estudios Jurídicos de Madrid / в Мадрид, Кралство Испания.

Дисертационният труд включва 259 страници и 142 индекса. Състои се от предговор, седем глави, заключение, списък на използваната литература и списък на цитираните съдебни решения.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 12 октомври 2018г. от часа в, гр. София, на открито заседание на научно жури, назначено със Заповед № на Ректора на ПУ“Паисий Хилендарски“ в състав:

Членове:

Проф. д-р Жасмин Попова-Генова

Проф. д-р Габриела Белова

Проф. д-р Веселин Вучков

Доц. д-р Димитър Деков

Доц. д-р Николай Марин

Резервни членове:

Доц. д-р Диана Ковачева

Доц. д-р Даниела Дончева

Дисертационният труд и материалите по защитата са на разположение в Пловдивския университет “ Паисий Хилендарски “, гр. Пловдив, ул. Цар Асен № 24.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на проблема

Въпросите, свързани с правосъдието и вътрешния ред са най-динамично развиващата се материя на правото на ЕС и най- ярката демонстрация на постепенния трансфер на национална компетентност в тази особено чувствителна за държавите членки област.

Интеграцията в сферата на правосъдието и вътрешните работи не е предвидена в Учредителния Договор за създаване на Европейската общност от 1958г. Изискванията на развитието на единния вътрешен пазар и четирите основни свободи, обаче, постепенно и императивно налагат поэтапното изграждане на зона за свобода, сигурност и правосъдие. Това изграждане става реалност в течение на годините чрез последователни изменения в Учредителните договори, въведени с Единния европейски акт, Договора за Европейския съюз (Договор от Маастрихт) и Договора от Амстердам.

Шенгенското законодателство, включено по силата на Договора от Амстердам в общата рамка на Европейския съюз през май 1999 г., предвижда поредица от компенсаторни мерки (обща правила по отношение на външните граници, визите, полицейското и съдебно сътрудничество и въвеждането на Шенгенската информационна система), за които съответните европейски страни са се договорили и които позволяват свободното движение на хора през вътрешните граници. Системата е разработена като основно средство за улесняване на сътрудничеството в областта на граничния контрол, митниците, полицейското и съдебното сътрудничество и обмена на съвкупност от данни с цел да се защити законното свободно движение на хора, като същевременно се обменя информация за лица, на които напр. не е разрешено влизане или пребиваване на територията на Шенген или които се издирват с цел задържане или

отвеждане, като се въвеждат и компенсаторни мерки за оказване на помощ на държавите в борбата им срещу незаконната миграция.

Шенгенската информационна система и Националните бюра „SIRENE“ са основните инструменти за противодействие на престъпността по отношение на свободното движение, чрез които се осъществяват презграничните издирвателни дейности по отношение на издирвани или изчезнали лица и вещи.

Националните институции на държавите членки се сдобиха с ново оръжие в борбата с организираната престъпност чрез въвеждането на Европейската заповед за арест. Тя замества дългите процедури за екстрадиране и гарантира, че заподозрените или осъдени за престъпление, които се укриват от закона в чужбина, ще бъдат върнати бързо и сигурно в страната, където пребивават или където ще се гледа делото им.

Създаването на Европол е най-голямото постижение от последните години в сферата на сътрудничеството между силите на реда. Службата се намира в Хага и в нея работят полицейски и митнически служители. Европол се бори с различни случаи на международна престъпност: трафик на наркотици, търговия с откраднати превозни средства, трафик на хора и незаконни канали за имиграция, сексуална експлоатация на жени и деца, порнография, подправени документи, трафик на радиоактивни и ядрени материали, тероризъм, пране на пари и производство на фалшиви евро. С помощта на мощни компютърни бази данни координационният център на Европол в Хага събира, анализира и препраща информация за криминалните действия в рамките на ЕС.

Лисабонският договор дефинира като основна цел да се предостави на гражданите на Съюза пространство на свобода, сигурност и правосъдие без вътрешни граници, цел, чието изпълнение е немислимо без гарантиране на подходящи мерки за борба с престъпността.

Днес, в резултат на интензивното интеграционно развитие, Европейският съвет определя стратегическите насоки на законодателното и оперативно планиране в пространството на свобода, сигурност и правосъдие. Благодарение на интеграционната политика ЕС действително представлява пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което се зачитат основните права и свободи на европейските граждани, осигуряващо свободно движение без контрол на вътрешните граници

Премахването на вътрешните граници на ЕС закономерно поставя пред държавите членки въпросът за засилване на сътрудничеството им в борбата с престъпността и избягването на формализма в това сътрудничество. След премахването на третия стълб и с комюнитаризирането на материята за съдебно и полицейско сътрудничество се направи още една важна крачка към общото наказателноправно пространство.

Съюзът, днес, развива единна политика по въпросите на убежището, имиграцията и контрола на външните граници, основана на солидарността между държавите членки и справедлива спрямо гражданите на третестрани

Политиката на Съюза в тази сфера допринася за осигуряването на високо равнище на сигурност чрез мерки за предотвратяване на престъпността, расизма и ксенофобията, както и за борба с тях, чрез мерки за координирано сътрудничество между полицейските и съдебните органи и другите компетентни органи, както и чрез взаимното признаване на съдебните решения по наказателни дела и, ако е необходимо, чрез сближаването на наказателните законодателства.

Тази политика улеснява достъпа до правосъдие, по-специално чрез принципа на взаимното признаване на съдебните и извънсъдебните решения.

В настоящата епоха на глобализация, успоредно с нейните положителни измерения, възникват и някои негативни явления като засилване ролята на международната престъпна дейност. Нейното предотвратяване, пресичане и

наказване изисква висока степен на координация, сътрудничество и съгласуване в действията на всички държави. В хода на разследването и наказването на този вид престъпления възниква необходимост от сътрудничество между държавите. Това предполага съществуването на взаимно доверие на държавите в техните системи на наказателно правосъдие и в своята цялост, сътрудничество, което гарантира еквивалентно ниво на защита на интересите на гражданите и обществото.

В този контекст политиката на Съюза цели:

а) да се гарантира отсъствие на всякакъв контрол на лицата, без оглед на тяхното гражданство, при преминаване на вътрешните граници;

б) да се осигурят контролът на лицата и ефективното наблюдение при преминаването на външните граници;

в) постепенно да се въведе интегрирана система за управление на външните граници.

Европейският парламент и Съветът, с оглед постигането на тези цели, приемат по обикновената законодателна процедура, нормативни актове в областта на:

а) общата политика по отношение на визите и другите разрешения за краткосрочно пребиваване;

б) контрола, на който подлежат лицата, преминаващи външните граници;

в) условията, при които гражданите на трети страни могат да се движат свободно на територията на Съюза за кратък период от време;

г) всички необходими мерки за постепенното въвеждане на интегрирана система за управление на външните граници;

д) отсъствие на всякакъв контрол на лицата, без оглед на тяхното гражданство, при преминаване на вътрешните граници.

В случай, че дадено действие на Съюза изглежда необходимо, за да се постигне поставената цел и ако Договорите не предвиждат съответните правомощия, Съветът, като действа в съответствие със специална законодателна

процедура, с единодушие след консултация с Европейския парламент, може да приема разпоредби относно паспортите, личните карти, разрешенията за пребиваване и всички други подобни документи.

Съюзът развива обща имиграционна политика, целяща да гарантира, на всички етапи, ефективно управление на миграционните потоци, справедливо третиране на гражданите на трети страни, пребиваващи законно в държавите членки, както и предотвратяване на незаконната имиграция и трафика на хора и засилена борба с тези явления.

Европейският парламент и Съветът приемат, в съответствие с обикновената законодателна процедура, мерки в следните области:

а) условията за влизане и пребиваване, както и правилата за издаване от държавите членки на визи и разрешения за дългосрочно пребиваване, включително с цел събиране на семейства;

б) определянето на правата на гражданите на трети страни, пребиваващи законно в дадена държава членка, включително условията за свобода на движение и пребиваване в другите държави членки;

в) нелегалната имиграция и незаконното пребиваване, включително експулсирането и репатрирането на незаконно пребиваващите лица;

г) борбата срещу трафика на хора, по-специално на жени и деца.

Като се основава на принципа на взаимно признаване на съдебните и на извънсъдебните решения, Съюзът развива съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение. Това сътрудничество може да включва приемането на мерки за сближаване на законовите и подзаконовите разпоредби на държавите членки, които целят да осигурят:

а) взаимно признаване между държавите членки на съдебните и извънсъдебните решения и тяхното изпълнение;

б) трансгранично връчване и уведомяване за съдебните и извънсъдебните актове;

в) съвместимост на правилата, приложими в държавите членки по отношение на съгласование на закони и на юрисдикции;

г) сътрудничество при събирането на доказателства;

д) ефективен достъп до правосъдие;

е) премахване на пречките пред правилното протичане на гражданските производства, като при необходимост се насърчава съвместимостта на гражданскопроцесуалните правила, приложими в държавите членки;

ж) разработване на алтернативни методи за разрешаване на спорове;

з) подкрепа за обучението на магистрати и съдебни служители.

Съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси в Съюза се основава на принципа на взаимното признаване на присъдите и съдебните решения и включва сближаването на законовите и подзаконовите разпоредби на държавите членки. За тази цел европейските съ-законодатели приемат мерки за:

а) установяване на правила и процедури, които осигуряват признаването, в целия Съюз, на всички видове присъди и съдебни решения;

б) предотвратяване и разрешаване на спорове за компетентност между държавите членки;

в) подкрепа за обучението на магистрати и съдебни служители;

г) улесняване на сътрудничеството между съдебните или равностойни на тях органи на държавите членки във връзка с наказателните производства и изпълнението на решенията.

Доколкото това е необходимо за улесняване на взаимното признаване на присъдите и съдебните решения, както и на полицейското и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси с трансгранично измерение, Европейският парламент и Съветът могат да установят минимални правила чрез

приемането на директиви, които отчитат различията между правните традиции и системи на държавите членки и обхващат:

- а) взаимната допустимост на доказателства между държавите членки;
- б) правата на лицата в наказателното производство;
- в) правата на жертвите на престъпления;
- г) други специфични аспекти на наказателното производство, които

Съветът определя предварително чрез решение; за приемането на което той действа с единодушие след одобрение от Европейския парламент. Приемането на минималните правила не възпрепятства държавите членки да запазят или да въведат по-високо ниво на закрила на лицата.

Възможно е да бъдат установени чрез директиви, също и минимални правила относно определянето на престъпленията и на санкциите в областта на особено тежката престъпност с трансгранично измерение, произтичащо от естеството или последиците на тези деяния или от особена необходимост за общо противодействие. Тези области на престъпност са : тероризъм, трафик на хора и сексуална експлоатация на жени и деца, незаконен трафик на наркотици, незаконен трафик на оръжия, изпиране на пари, корупция, фалшифициране на платежни средства, компютърна престъпност и организирана престъпност. В зависимост от развитието на престъпността Съветът може да приеме решение за определяне на други области на престъпност.

Централната координационна структура създадена в Хага през 2003 г. е най-значимият пример за практическо сътрудничество между националните съдебни системи в Евроюст. Нейната задача е да даде възможност на националните органи на следствието и прокуратурата да работят заедно по криминални случаи, засягащи няколко държави на ЕС.

Задачите, които изпълнява Евроюст включват:

а) започване на разследвания, както и предложението за възбуждане на наказателни преследвания от компетентните национални органи, по-конкретно онези, които се отнасят до престъпления, засягащи финансовите интереси на Съюза;

б) координиране на разследванията и наказателните преследвания, посочени в буква а);

в) засилване на съдебното сътрудничество, включително чрез разрешаването на спорове за компетентност и чрез тясно сътрудничество с Европейската съдебна мрежа.

Съюзът развива полицейско сътрудничество, което обединява всички компетентни органи на държавите членки, включително полицейските, митническите и други специализирани правоприлагащи служби в областта на предотвратяването или разкриването на престъпления, както и на действията по разследване, като по законодателен път могат да бъдат приемани мерки относно:

а) събирането, съхраняването, обработването, анализа и обмена на подходяща информация;

б) подкрепа за обучението на служители, както и сътрудничество в обмена на служители, в областта на оборудването и в научните изследвания в сферата на криминалистиката;

в) общите следствени методи, свързани с разкриването на тежки форми на организирана престъпност.

Представения по-горе кратък и неизчерпателен обзор на изграждането на пространството на свобода, сигурност и правосъдие цели единствено да даде най-обща представа за широкия обхват и големите предизвикателства пред този процес. Интеграцията в областта на наказателното право е продължителен и труден за държавите членки, тъй като е свързан с отказ от национален суверенитет в тази област на правото. След присъединяването си към Съюза, вече

10 години, България активно участва в този процес, въвеждайки постепенно в националното си наказателноправно законодателство правни норми, предвидени в Договорите и в други правнообвързващи актове от законодателството на Съюза, съдействайки за възприемането на ангажирана и активна позиция по всички въпроси на сигурността в рамките на Съвета.

В настоящия труд са анализирани най-често срещаните форми на международното сътрудничество по наказателни дела, като отделните правни форми и институти са изследвани в тяхната взаимовръзка, последователност и взаимна обусловеност.

Теоретичната и практическа значимост на изследването има различни измерения. В разработката се анализират разпоредби от три различни правопорядъка – на международното право, на правото на Европейския съюз (ЕС) и на националното право. Направен е анализ, както на стандартите, които съответстват на вътрешното ни законодателство, така и на тези, по които все още предстои хармонизация. Сочат се както разпоредби на НПК, така и правила от други закони, които би следвало да бъдат изменени или допълнени, за да се получи адекватно транспониране на съответните правни стандарти.

Предмет и цели на изследването

В предмета на изследване попадат въпросите за различните форми на международно сътрудничество, разгледани като законодателна рамка, теория и практика. В предмета на изследване попадат съотношението между разпоредбите на международното право, общостното право и вътрешното право в областта на сътрудничеството по наказателни дела. За отбелязване е, че вътрешноправната рамка за международно сътрудничество по отношение на разглежданата проблематика не се характеризира с наличие на особено детайлна и изчерпателна уредба, изключая Закона за екстрадицията и Европейската заповед за арест. Факт

е, че за разлика от други държави членки, Р България няма специален закон за международното сътрудничество по наказателни дела. Оскъдната вътрешноправна уредба оставя впечатление, че законодателят разчита повече на уредби и процедури, съществуващи в международни актове. Целта на изследването е да се изясни нормативния контекст и действието на отделните форми на международно сътрудничество в тяхната последователност и взаимна обусловеност, да се анализира практиката на съдилищата, както и теоретичните постановки в тази връзка. Задачата е да се формулират обосновани предложения за усъвършенстване на законодателната уредба, да се аргументират нови теоретични изводи по принципни въпроси на международното сътрудничество, които до момента не били предмет на обсъждане, да се разгледат формите на сътрудничество в чисто практически аспект, което да е в помощ на практикуващите юристи в сферата на международното и наказателното право, да се анализира практиката на съдилищата, която е сравнително оскъдна, за да се предложат научно-обосновани разрешения за преодоляване на съществуващи противоречия.

В тази връзка, цели на настоящия труд са:

- разглеждане на съществуващата правна уредба на въпросите на международното публично право в случаите на престъпления с международен елемент;
- извършване на анализ на особеностите на съществуващата вътрешноправна уредба – Глава 3б от Наказателно-процесуалния кодекс, Закон за екстрадицията и европейската заповед за арест, Закон за Министерството на вътрешните работи, Закон за изпълнение на наказанията, Закон за електронните съобщения и др.

- извеждането, въз основа на анализа на европейската правна уредба, на съответни теоретични изводи и заключения и изготвяне на предложения за усъвършенстване на националната правна уредба в областта на международното правно сътрудничество по наказателни дела в рамките на ЕС.

- изготвяне на предложения за подобряване на действащата правна уредба по описаната по-горе проблематика

Приложимост и полезност

Дисертационният труд може да бъде полезен както за правната теория, така и на практикуващите юристи. Направен е подробен анализ на правната уредба относно международната правна помощ по наказателни дела в рамките на пространството на свобода, сигурност и правосъдие.

Анализирани са международните източници в областта на сътрудничеството по наказателни дела.

Направен е анализ на международноправната уредба и националното законодателство уреждащи Европейската заповед за арест. Изследвана е процедурата по екстрадиция, особеностите на изпълнението ѝ. Изяснено е същността на същата и отграничаването ѝ от облекчената процедура , регламентираща Европейската заповед за арест .

Направен е задълбочен анализ на тъй наречените общи въпроси, регламентирани в процесуалния ни закон и обединени под названието Международна правна помощ.

Анализирани са действащата нормативна уредба, уреждаща процедурата по трансфер на наказателно производство, конкретните специфични моменти, които са характерни за трансфера на осъдени лица.

6. Изследвани са слабите моменти в действащата правна уредба на европейско и национално равнище уреждаща обмена на данни в Шенгенската информационна

система, както и действащите нормативни актове на европейско и национално равнище, обуславящи ефективната дейност на Европейската агенция за гранична и брегова охрана.

Като резултат от изследването са направени предложения за усъвършенстване на правната уредба относно оптимизиране на сроковете по процедурата по Екстрадиция и по ЕЗА, както и необходимостта от въвеждане на разпоредба относно ефективните правни средства за защита при прилагането на ЕЗА и Екстрадиция. Направени са предложения за законодателни промени в НПК, свързани с изпълнение на съдебни поръчки по международна правна помощ, свързани с трансфера на наказателно производство и законодателни промени в ЗМВР, свързани с ШИС.

Обем и структура на труда

Дисертационният труд е изготвен в съответствие с нормативните изисквания и се състои от заглавна страница, съдържание, предговор, седем глави, заключение, декларация за оригиналност, библиографска справка и списък на цитираната съдебна практика.

Дисертационният труд включва 259 страници, от които основното съдържание обхваща 234 страници, като допълнително 25 страници са отредени за библиографска справка и списък на цитираната съдебна практика. Библиографията обхваща 163 заглавия, от които 32 на български и 131 на чужди автори. Ползвани са 26 съдебни решения и са направени 142 бележки под линия.

В структурно отношение изследването е представено посредством въведение, седем глави и заключение. Очертани са проблемите при различните форми на международно сътрудничество по наказателни дела, трансфер на наказателно производство, трансфер на осъдени лица. Обърнато е внимание на

самите процедури за реализиране на различните форми на сътрудничество между държавите, както и на различните основания за отказ от прилагането им.

Визирани са проблемите, които сегашното състояние на правната уредба и съдебната практика по нейното тълкуване проявяват при изпълнение на съдебни поръчки. Изследвани са нормите в областта на международноправното сътрудничество по наказателни въпроси, като е анализирана и релеантна практика на Съда на Европейския съюз по въпроса.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Предговор.

В уводната част на труда накратко са посочени причините, които обуславят актуалността на темата. Изяснен е предметният обхват на изследването, както и поставените пред него цели и задачи. Посочени са основните използвани в него методи и е представена структурата на дисертационния труд.

Първи глава

Първата глава е посветена на Европейската заповед за арест. Представлявайки първият успешен опит за изпълнение на програмата на Срещата на върха в Тампере (1999г.) за създаване на пространство на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС, Европейската заповед за арест е „крайъгълен камък“ на съдебното сътрудничество по наказателни дела. Тя се основава на принципа на взаимното доверие между съдебните органи на държавите членки и на взаимното признаване на издадени съдебни актове от наказателен съдебен орган на една държава членка и адресирани до същия такъв орган на друга държава членка на ЕС. Европейската заповед за арест се прилага от 1 януари 2004 г. Тя заменя

дългите процедури по екстрадиция, които съществуваха между държавите членки на ЕС. Обърнато е внимание на редица Рамкови решения, начините на издаване на ЕЗА, процедурите по изпълнението на ЕЗА.

Втори глава

Във Втората глава е изследвана проблематиката на Екстрадицията, като основен инструмент за извършване на международно-правното сътрудничество по наказателни дела между държавите, които не са членки на ЕС. В тази част на дисертационния труд е разгледана процедурата по екстрадиция по искане на Р. България, както и процедурата по екстрадиция по искане на друга държава. Нормативната уредба на екстрадицията може да се раздели условно на две части: международноправна и вътрешноправна. Понастоящем в Европейската правна система Екстрадицията се урежда главно от ЕКЕ от 13 декември 1957 г. , както и от двата Допълнителни протокола към нея от 15 октомври 1975 г и от 17 март 1978 г. В специфичните случаи на Екстрадиция за престъпления, свързани с тероризъм, се прилага и ЕК за борба с тероризма от 07 януари 1977 г ., която съдържа специални разпоредби/ чл. 1 / , които следва да се прилагат едновременно с ЕКЕ от 1957 г. и евентуално Първият допълнителен протокол към нея. Вътрешноправната уредба на Екстрадицията включва Конституцията на РБ – чл. 25, ал.4 , Законът за Екстрадицията и европейската заповед за арест. Разпоредбите, уреждащи екстрадицията са обособени в първата част на закона чл.1 – чл. 34 включително . В тази си част, посоченият закон влиза в сила от 04.07.2005г. До този момент правната уредба на Екстрадицията се съдържаше във вече отменения НПК.

Трета глава

В Трета глава е представен въпросът за международноправната помощ по наказателни дела. Тя съдържа подробна информация относно следствените поръчки във фазата на досъдебното производство, компетентните органи, форма, реквизити и начини на изпращане на молбата за правна помощ, Конвенция 2000 , временен трансфер на задържано лице, разпит на лица чрез видео и телефонна конферентна връзка, съвместен екип за разследване - дава възможност за пряка взаимопомощ между държавите членки за разследване на престъпления с трансграничен елемент. В края на главата са посочени препоръки за усъвършенстване на законодателството.

Четвърта глава

В глава Четвърта е разгледана материята относно трансфера по наказателни производства. Това е форма на правно сътрудничество, която гарантира ефективно и законосъобразно правораздаване и спазване на принципа за избягване на двойната наказуемост „Ne bis in idem” на едно и също лице за едно и също престъпление. По своята същност трансферът на наказателни производства е предвидена от законодателя процесуална възможност, при определени предпоставки, образуването от една държава наказателно производство да бъде прехвърлено на друга държава, която при условие, че притежава необходимата компетентност да проведе наказателно преследване в конкретния случай и се съгласи да приеме трансфера, поема задължението да завърши наказателното производство с валиден процесуален акт. Разследването в Р. България на трансферираното наказателно производство, се подчинява на правилата и принципите на националното законодателство, залегнали в НК и НПК. В ЕС е създадена специална структура – „Евроджъст“, която се използва като инструмент за координация и решаване на конфликти на юрисдикции. Указанията на „Евроджъст“, свързани с трансфера на наказателни производства не са

задължителни за компетентните органи на държавите членки, но са силно препоръчителни, като експертни и политически подготвени.

Пета глава

Глава Пета има за предмет проблемите, свързани с трансфера на осъдени лица. Това е такава форма на сътрудничество, която позволява осъдените лица, на които е наложена санкция в държава членка, на която не са граждани да бъдат върнати обратно в държавата членка, в която обичайно пребивават. В такъв случай именно държавата членка, в която лицето обичайно пребивава, упражнява надзор върху изпълнението на наказанието. Идеята е, че социалната реинтеграция на лицето ще се осъществи по-лесно в страната на произхода му.

Изложението съдържа анализ на уредбата в раздел 1, глава 36 от наказателно-процесуалния ни закон, на разпоредбите на Рамково решение 2008/909/ПВР на съвета от 27 ноември 2008 година, както и на Европейската конвенция за трансфер на осъдени лица (1983 г.) и Допълнителния протокол (1997 г.) към нея. Коментирани са и процесуалните предпоставки, както и пречките при осъществяването на процедурата и конфликта на юрисдикции.

Шеста глава

Глава Шеста е посветена на Шенгенската информационна система. ШИС е централизирана, широкомащабна информационна система, която подпомага проверките на лица и вещи по външните граници на Шенген и засилва сътрудничеството в областта на правоприлагането и съдебното сътрудничество в рамките на 29 държави в цяла Европа. Въвеждането на общи стандарти, както и използването на обща информационна система, дава предимство на органите на реда от всички държави членки на Шенген за постигане на сигурност, свобода и правов ред в общностното пространство.

Понастоящем ШИС II е най-важният и най-широко използван инструмент за обмен на информация в Европа. Само през 2015 г. държавите членки са обменили 1,8 милиона формуляра в бюрата SIRENE, включително свързана с ШИС II информация. Това е ясно доказателство за огромния обем на обмена на информация, извършен въз основа на сигналите в ШИС II, и сочи, че ШИС II най-важната платформа за сигурност в Европа.

Република България въведе успешно в експлоатация ШИС и изпълни критериите на Шенгенското законодателство преди да получи акт за пълноправно членство. Това доказва, че органите на МВР успешно са покрили техническите изисквания за присъединяване на България към Шенген. Въвеждането в експлоатация на ШИС в България значително повиши разкриваемостта на издирвани лица и вещи от полицейските органи. Шенгенската информационна система намира широко приложение в страната ни от органите с правоприлагачи функции като допринася значително за разкриване на престъпността.

Седма глава

В последната глава Седма е разгледана Европейска агенция за гранична и брегова охрана. Създаването на Шенгенското пространство на свободно движение без вътрешни граници е историческо постижение, символ на европейските ценности, които разрушиха стени и обединиха европейския континент. Неделимо свързана с решението за споделяне на общо вътрешно пространство на свободно движение обаче е и споделената отговорност за осигуряването на високи и съгласувани стандарти за управлението на границите и сигурността на външните граници. Шенгенско пространство без вътрешни граници може да съществува единствено ако неговите външни граници са сигурни и защитени по ефективен начин. Събитията през последните години, и особено безпрецедентното увеличение на потоците от мигранти и бежанци, подложиха на изпитание

доверието на гражданите в способността на Европейския съюз да управлява границите си. Кризата разкри слабости и пропуски в съществуващите механизми за управление на границите, които се оказаха недостатъчни, за да се гарантира ефективното им и интегрирано управление. С приемането на Регламент (ЕС) 2016/1624 от 14 септември 2016 година, с който се създаде Европейска гранична и брегова охрана с цел адекватното справяне с предизвикателствата, които представляват тези движения. Европейска гранична и брегова охрана е създадена с оглед на нуждата от стандарт на Съюза и от единна система за споделена отговорност за управлението на външните граници.

Заклучение и предложения de lege ferenda.

Трудът завършва със Заклучение, което обобщава авторовите виждания и съдържа предложения за бъдещо усъвършенстване на законодателството в някои от изследваните в дисертацията правни институти. Изведени са основните изводи и заключения, направени в хода на изложението. В резултат на това са направени и предложения de lege ferenda.

Законодателни промени в ЗЕЕЗА:

На първо място смятам, че някои от сроковете по процедурата по Екстрадиция и изпълнение на Европейска заповед за арест могат да бъдат оптимизирани:

В производството пред апелативния съд, процедурата по постановяване на решение има максимален лимит от 90 дни от задържането на лицето/чл. 48, ал. 3 и чл. 49, ал. 1 от ЗЕЕЗА/. Считам, че допълнителният 30-дневен срок, предвиден в чл.49 ал.1 ЗЕЕЗА неоснователно забавя цялата процедура по ЕЗА, както и че пречатства развитието на производството в издаващата държава. Срокът от 90 дни е прекомерен и с оглед защита правата на задържаното лице, които следва да

бъдат съблюдавани в хода на процедурата по изпълнение на ЕЗА. Макар този срок да е само инструктивен дава възможност на съдилищата неоснователно да забавят производствата по ЕЗА.

В процедурата по Временно задържане е предвиден срок от 40 дни по тази мярка /чл.13 ал.7 ЗЕЕЗА/, който считам за прекомерен. За получаването на молба за екстрадиция от молещата държава, срок от 20 дни би бил напълно достатъчен, тъй като българските институции трябва да полагат усилия за обезпечаване на възможно най-кратък срок за извършване на екстрадициите. Друга възможност за скъсяване сроковете за извършване на процедурата по екстрадиция би била директната комуникация между съответният орган от молещата държава и съответният прокурор от окръжната прокуратура, в чийто район е задържано издирваното лице.

В производството пред Апелативен съд в процедурата по Екстрадиция по чл.20 от ЗЕЕЗА, сроковете също могат да бъдат оптимизирани. Предлагам жалбата на лицето и неговия защитник, или протестът на прокурора да се подават в 3-дневен срок от обявяването му. А жалбата или протестът да се разглежда в 5-дневен срок от постъпването им. Въвеждането на тези промени в закона ще намали наполовина сроковете за производството пред апелативен съд.

На следващо място считам, че трябва да се въведе разпоредба относно ефективните правни средства за защита при прилагането на Европейска заповед за арест и Екстрадиция:

Българската държава трябва да гарантира в съответствие с Хартата и с установената съдебна практика на Съда на Европейския съюз и Европейския съд по правата на човека, че всеки, чиито права и свободи са нарушени чрез решение, действие или бездействие при прилагането на ЕЗА, има право на ефективни правни средства за защита пред съд.

При изпълнение на ЕЗА, изпълняващият орган следва да има задължение да извърши проверка на пропорционалността:

При получаване на ЕЗА в държава членка, компетентният орган да извършва внимателна оценка на необходимостта от мярката, за чието прилагане е отправено искане, въз основа на всички имащи отношение фактори и обстоятелства, като взема под внимание правата на заподозряното или обвиняемото лице и наличието на целесъобразна мярка с по-ниска степен на намеса за постигане на предвидените цели, и съответно прилага наличната мярка с най-ниска степен на намеса. Ако изпълняващият орган има основания да счита, че тази мярка е непропорционална, изпълняващият орган може да се консултира с издаващия орган относно изпълнението на ЕЗА и предаването на конкретното лице.

Законодателни промени в НПК, свързани с изпълнение на съдебни поръчки по международна правна помощ:

Изпълнението на следствени поръчки по наказателни дела е винаги една правноуредена дейност. За съжаление вътрешноправното уреждане на проблематиката не се характеризира с наличие на подробна и изчерпателна уредба. Този извод касае не само изпълнението на съдебни поръчки, а цялостното уреждане на международното сътрудничество по проблематиката, като следва да се изключи екстрадиционното производство, на което е посветен отделен закон – ЗЕЕЗА.

За разлика от други държави Р. България няма специален закон за международно сътрудничество по наказателни дела. Законодателят разчита на подробните уредби и описаните процедури съществуващи в международните договори. Съществуващата глава в 36 –та в НПК, / чийто раздел 3-ти урежда международно-правната помощ по наказателни дела / посветена на

международното сътрудничество не е съобразена с членството на Р. България в ЕС. Затова не е подходящо международната правна помощ по наказателни дела да бъде уреждана в същия кодекс.

Във все повече държави правната уредба на международна правна помощ по наказателни дела се изнася извън съответния наказателнопроцесуален закон, за да залегне в самостоятелен закон, респективно кодекс.

По този начин всеки един елемент на международната правна помощ по наказателни дела ще работи като единен правен механизъм, състоящ се по необходимост от две отделни част: международноправен, който да урежда междудържавните отношения във връзка правната помощ, и вътрешноправен, който да урежда вътрешнодържавните дейности (в молещата и в замолената държава) по искане, даване и приемане на помощта.

Законодателни промени в НПК, свързани с трансфера на наказателно производство:

Всяка процедура по трансфер трябва да гарантира правата на лицата, които са засегнати от нея. В НПК трябва да бъде предвидена норма, която да защитава личните права на гражданите при провеждане на процедура по трансфер спрямо тях. Като трябва да бъде предвиден минималният стандарт, гарантиран от ЕКПЧОС и Хартата на основните права на ЕС.

Кракча напред в тази посока са направените законодателни изменения в НПК, които считам за правилни и необходими до приемането на специален закон.

Законодателни промени в НПК, свързани с трансфера на наказателно производство:

С Тълкувателно решение № 3/12.04.2017 г., постановено по Тълкувателно дело № 3/2016 г., Общото събрание на Наказателната колегия (ОСНК) на Върховния касационен съд (ВКС) реши, че Съдът на Република България като

изпълняваща държава не може да намали наказанието на трансферирано от друга държава – членка на ЕС, лице поради положен от него труд по време на задържането му в издаващата държава, когато компетентните органи на последната, при спазване на нейното законодателство, не са извършили подобно намаляване на наказанието. Повод за това ТР е отправено преюдициално запитване на основание член 267 ДФЕС от Софийски градски съд и Решението на Съда на ЕС.

Считам за уместно приемане на норма в НПК, която да уреди на ниво закон, приетите разрешения с решението на СЕС и ВКС. В НПК следва да има текст, който да указва възможностите за редуциране на наказанието в изпълняващата държава / Р България/.

Законодателни промени в ЗМВР, свързани с ШИС:

Конституционният съд се произнесе с Решение 4/16.03.2017г. с което отпаднаха установените в закона функции на прокурора от окръжнапрокуратура в хипотезата на чл. 84, ал. 8 ЗМВР, занаяд връщането на вещта ще следва да се осъществява непосредствено от органите на МВР, които са я иззели или приели на съхранение в резултат на доброволно предаване. В този случай след връщането на вещта от органите на МВР при възникване спор за правото на собственост върху същата, пред лицата ще стои възможността за предявяване на иск по реда на ГПК. По този начин са гарантирани правата на гражданите, които могат да получат достъп до правосъдие. Считам за подходящо приемането на норма в ЗМВР, която да гарантира правата на собствениците на вещите, като им оказва начина за защита на собствеността при възникването на спор относно нея.

III. АПРОБАЦИЯ И СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ.

Дисертационният труд е докладван изцяло пред катедра „Международно право, международни отношения и право на Европейския съюз ” на Юридическия факултет на Пловдивския Университет.

Във връзка с темата на дисертационния труд са направени следните научни публикации:

1. Статия „ Европейска заповед за арест ”, в Сборник научни трудове на Института за държавата и правото, № XIII, 2015 год., с. 221-227.
2. Статия „ Международна правна помощ по наказателни дела. Следствени поръчки във фазата на досъдебното производство между държави членки на ЕС”, в Сборник научни трудове на Института за държавата и правото, № XIV, 2016 год., с. 239-247.
3. Статия „ Шенгенска информационна система ”, в Сборник с доклади от VII национална конференция на докторантите в областта на правните науки на Института за държавата и правото, 2017 год., с. 254-258.
4. Статия „ Трансфер на осъдени лица ”, в сборник със студии и статии от научна конференция на Пловдивски университет Паисий Хилендарски 2016 год., с. 182-189.
5. Статия „ Екстрадиция ”, приета за печат в Сборник на доклади представени на научна конференция проведена в Пловдивски университет Паисий Хилендарски по повод 137 от приемането на Търновската Конституция.
6. Статия „Трансфер на наказателно производство ”, приета за печат в Сборник с доклади представени на докторантска конференция, проведена в Софийски университет, в памет на доц. д-р Кръстю Цончев.
7. Статия „ Европейска агенция за гранична и брегова охрана ”, приета за печат в Сборник с доклади представени на научна конференция ,

проведена в Пловдивски университет Паисий Хилендарски, организирана по повод 25 години Юридически факултет на Пловдивски университет.